

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

На правах рукопису

МАКАРЕНКО СЕРГІЙ МИКОЛАЙОВИЧ

УДК 658.009.02:330.15

**ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ШЛЯХОМ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСОСПОЖИВАННЯ
(НА ПРИКЛАДІ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ)**

Спеціальність 08.00.04 –
Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
КОПОСОВ Геннадій Олександрович,
кандидат економічних наук, доцент

Херсон – 2010

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ.....	12
1.1. Поняття конкуренції та конкурентоспроможності в системі ринкових відносин.....	12
1.2. Дослідження конкурентоспроможності промислових підприємств.....	19
1.3. Стратегічні альтернативи розвитку підприємств легкої промисловості.....	35
Висновки до розділу 1.....	44
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ТА ОБҐРУНТУВАННЯ ВИБОРУ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....	46
2.1. Методичні основи оцінки конкурентоспроможності підприємств.....	46
2.2. Ідентифікація факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємств	65
2.3. Розробка методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості	80
Висновки до розділу 2.....	87
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ РЕСУРСОСПОЖИВАННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРО- МОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	89
3.1. Розробка організаційно-економічної системи оптимізації ресурсоспоживання.....	89
3.2. Напрями розвитку підприємств легкої промисловості, пов'язані з оптимізацією ресурсоспоживання.....	131
3.3. Підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в умовах застосування давальницьких схем.....	156
Висновки до розділу 3.....	168
ВИСНОВКИ.....	171
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	175
ДОДАТКИ.....	190

ВСТУП

Актуальність теми. Кожний суб'єкт господарювання зобов'язаний чітко представляти на перспективу потребу у фінансових, сировинних, трудових, інтелектуальних ресурсах, виробничих потужностях, джерелах їх одержання, а також уміти ефективно використовувати наявні засоби у процесі роботи свого господарства. У ринковій економіці підприємці не зможуть домогтися стабільного успіху, якщо не будуть чітко й ефективно планувати свою діяльність, постійно збирати й акумулювати інформацію як про стан цільових ринків і положенню на них конкурентів, так і про власні перспективи і можливості. Одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств є оптимізація ресурсоспоживання. Виробництво якісної продукції при оптимальному ресурсоспоживанні розглядається не тільки як фактор підвищення конкурентоспроможності, а й передусім як умова функціонування підприємств на ринку. Конкурентоспроможність підприємства передбачає його можливість зберігати та розширювати конкурентні позиції на ринках виробничих ресурсів та збуту готової продукції, підвищувати ефективність господарської діяльності шляхом забезпечення виробництва якісної продукції для задоволення потреб найвибагливіших споживачів.

Важливість дослідження посилюється ще й тим, що на конкурентні відносини впливає подальша інтеграція вітчизняної економіки до спільного ринку Європейського Союзу, підвищення темпів гармонізації національного законодавства із законодавством ЄС. Оскільки Україна заявила про свою європейську орієнтацію та прагнення до ринкових принципів економіки, а також завершила процес приєднання до СОТ, український ринок пропонує рівні умови та загальні правила більшій кількості країн. Враховуючи умови функціонування підприємств легкої промисловості при обмеженому обсягу обігових коштів, значну питому вагу витрат на оплату праці та соціальні відрахування у загальній виробничій собівартості продукції, а також те, що мінімальна заробітна плата робітників Західної Європи в декілька разів перевищує рівень середньомісячної заробітної плати по Україні, зростання рівня оплати праці на вітчизняних підприємствах спричинить розірвання

контрактів з іноземними фірмами на виробництво продукції та призведе до погіршення фінансового стану. Особливо це стосується галузі легкої промисловості, яка відіграє важливу стратегічну роль у суспільстві, оскільки її продукція відноситься до товарів широкого вжитку, що задовольняють одну з основних потреб населення – забезпечення одягом та взуттям.

Для вирішення проблем стабільного функціонування підприємств-виробників продукції легкої промисловості на довгострокову перспективу необхідно підвищення ефективності управління трудовими і фінансовими ресурсами та формування прогнозної моделі розвитку, яка орієнтована на забезпечення конкурентоспроможності зазначених підприємств. Розробка прогнозної моделі і тактики виробничо-господарської діяльності суб'єктів господарювання є найважливішим завданням для будь-якого бізнесу.

Практично всі дослідники теорії оцінки та управління конкурентоспроможністю займаються пошуком ефективної системи управління, що сприяла би швидкому реагуванню господарюючого суб'єкта на зміну зовнішнього і внутрішнього бізнес-середовища, адаптації до нових умов. Різним аспектам теорії і практики конкурентоспроможності як елементу управління діяльністю підприємства присвячені роботи Г. Азоева, М. Акуліча, І. Ансоффа, Д. Барабань, З. Борисенко, Б. Буркинського, Т. Бурцева, А. Воронова, В. Гринчуцького, І. Грузнова, О. Дуброва, Ф. Зав'ялова, Д. Зайченко, Дж. Еванса, Ю. Іванова, О. Каплина, Ф. Котлера, І. Ліфіца, В. Лисюка, С. Ніщева, Т. Омеляненко, В. Павлової, М. Портера, А. Савчук, С. Светунькова, В. Сізова, І. Спірідінова, Х. Фасхієва, Р. Фатхутдінова та інших науковців. Незважаючи на вагомий напір праць, залишаються проблеми, що потребують спеціального наукового аналізу. Зокрема, недостатньо уваги приділяється дослідженню теорії конкурентних відносин, конкурентоспроможності, системі оптимізації ресурсопоживання, стратегічна конвергенція яких викликає необхідність пошуку рівнодіючого моменту між зовнішнім середовищем та внутрішніми можливостями суб'єкта господарювання для коригування на відповідність змінам обраної моделі розвитку, прогнозування

рівня конкурентоспроможності в умовах забезпечення виконання соціальної політики держави та подальшої європейської інтеграції країни.

Відсутність системи обґрунтування оцінки та забезпечення належного рівня конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості, яка базується на взаємозв'язку стадій їх економічного розвитку, викликає об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних і практичних напрацювань у сфері дослідження впливу виробничих ресурсів на конкурентоспроможність підприємства та їх оптимізацію відповідно до діючого законодавства. Важливість окреслених вище проблем концептуального, методичного і практичного характеру оптимізації ресурсоспоживання підприємствами легкої промисловості, що забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності і стійкі конкурентні переваги, та необхідність їх наукової розробки з урахуванням подальшої євроінтеграції країни і специфіки вітчизняної економіки визначили актуальність теми дослідження, її завдання та зміст.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Херсонського національного технічного університету за темою «Розробка стратегії підвищення ефективності суспільного виробництва на підставі інвестиційно-інноваційної діяльності» (номер державної реєстрації 0105U007019), де особисто автором розроблено систему оцінки та оптимізації ресурсоспоживання, та відповідно до програми економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2009 рік, затвердженої рішенням Херсонської обласної ради від 12 березня 2009 року № 879 і Стратегії економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року, затвердженої рішенням Херсонської обласної ради від 28 листопада 2008 року № 781, в рамках яких автором було досліджено вплив соціальних ініціатив органів виконавчої влади та місцевого самоврядування та визначено тенденції розвитку галузі легкої промисловості, розроблено рекомендації щодо зниження негативного впливу подальшої євроінтеграції країни на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості Херсонської області (довідка № 48 від 22 вересня 2009 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретичних положень і обґрунтування методичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в сучасних ринкових умовах на засадах оптимізації споживання ресурсів.

Досягнення поставленої мети зумовило необхідність вирішення таких завдань:

- дослідити еволюцію теоретичних положень сутності конкуренції і конкурентоспроможності в системі ринкових відносин;
- визначити фактори та критерії оцінки конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості;
- виявити тенденції розвитку та стратегічні альтернативи подальшого функціонування підприємств легкої промисловості на основі досліджень їх конкурентоспроможності;
- узагальнити сучасні теоретичні підходи до оцінки конкурентоспроможності підприємств в ринкових умовах;
- сформувати систему критеріїв та показників впливу на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості;
- розробити систему оптимізації ресурсоспоживання підприємств галузі;
- обґрунтувати та оцінити напрями розвитку підприємств легкої промисловості, пов'язаних з оптимізацією ресурсоспоживання.

Об'єктом дослідження є процес підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних аспектів підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в сучасних ринкових умовах на засадах оптимізації споживання ресурсів.

Методи дослідження. Методика дослідження побудована на базі сучасних теорій конкуренції і стратегії управління підприємствами, що враховують об'єктивність змін, які відбуваються у зовнішньому та внутрішньому навколишньому бізнес-середовищі. Емпіричною і фактологічною основою стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених з проблем проведення достовірної оцінки та підвищення конкурентоспроможності регіонів взагалі та суб'єктів господарювання

усіх форм власності зокрема, дані Міністерства економіки України, Державного комітету статистики України, Головного управління статистики у Херсонській області, Головного управління економіки Херсонської обласної державної адміністрації, управління промисловості та розвитку інфраструктури Херсонської обласної державної адміністрації, управління зовнішніх зносин та зовнішньоекономічної діяльності Херсонської обласної державної адміністрації, економічні огляди, первинна статистична звітність підприємств легкої промисловості, чинне законодавство України, що регламентує економічну та зовнішньоекономічну діяльність, результати досліджень автора дисертації.

Для досягнення сформульованої мети і вирішення завдань в дисертаційній роботі використано такі загальнонаукові і спеціальні методи: теоретичного узагальнення і порівняння – для уточнення наукових визначень конкуренції і конкурентоспроможності; статистико-економічний – для визначення особливостей та тенденцій розвитку легкої промисловості; економіко-математичний – для дослідження впливу виробничих ресурсів на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості; ланцюгових підстановок – для оцінки впливу кожного із факторів, включених в економетричну модель, на формування результативного показника; системно-цільовий – для розробки системи оптимізації ресурсоспоживання; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення та формулювання висновків; експертний – для дослідження впливу ринкових та інституційних факторів і ресурсного потенціалу на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості; статистичного аналізу – для групування й оцінки економічних явищ і процесів в господарській діяльності підприємств легкої промисловості.

Для опрацювання статистичних даних використовувались кореляційно-регресійний аналіз, методи вибірових досліджень, анкетних опитувань. Обробка одержаних даних проводилась із застосуванням сучасних інформаційних технологій.

Наукова новизна одержаних результатів. Одержані наукові результати в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання підвищення

конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в сучасних ринкових умовах на засадах оптимізації споживання ресурсів. Наукова новизна результатів полягає у такому:

вперше:

- розроблено методичний підхід до оптимізації схеми забезпечення організації виробництва за критерієм мінімізації собівартості з метою досягнення заданого рівня конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості в мінливих умовах ринку;

удосконалено:

- методичний підхід до оцінки і розрахунку індексу конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості, який полягає в об'єднанні в логічне множення факторів, що визначають рівень: надійності інформації про ринки збуту готової продукції та виробничих ресурсів, технологічної та ресурсної озброєності виробничих процесів, а також адаптивності до мінливих зовнішніх умов організаційної системи підприємства;

- класифікаційні основи градації конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості, які враховують якісні та кількісні показники ефективності використання виробничих ресурсів;

- методичний підхід до оцінки коефіцієнту конкурентоспроможності трудових ресурсів шляхом введення при його розрахунку таких часткових складових характеристик як рівень: виробничої дисципліни, ефективності і розміру оплати праці;

- методичний підхід до оцінки зацікавленості іноземних інвесторів в інвестуванні підприємств легкої промисловості на умовах організації виробничих процесів за давальницькою схемою постачання сировини з використанням виявлених переваг вітчизняних підприємств;

дістало подальший розвиток:

- методичний підхід до визначення доцільності залучення інноваційного спеціалізованого обладнання та необхідних матеріальних ресурсів, який відрізняється урахуванням комплексної системи показників (якість продукції, що

виробляється, собівартість реалізованої продукції, попит, розмір чистого прибутку) та використанням ефекту «фінансового важеля».

Практичне значення одержаних результатів дисертації полягає в тому, що теоретичні і методичні положення дисертаційної роботи доведено до рівня конкретних методик і рекомендацій щодо оптимізації ресурсоспоживання підприємствами-виробниками товарів легкої промисловості. Найбільшу практичну цінність мають: методичні рекомендації щодо визначення впливу виробничих ресурсів на конкурентоспроможність підприємств легкої промисловості в умовах подальшого розширення співпраці з Європейським Союзом та функціонування на давальницькій сировині; методичні рекомендації щодо оцінки ситуації на цільовому ринку як основи для прийняття управлінських рішень стосовно оптимізації ресурсоспоживання та коригування структури витрат у виробничій собівартості, дослідження тенденцій розвитку галузі легкої промисловості.

Одержані наукові результати впроваджені в практику роботи Головного управління економіки Херсонської обласної державної адміністрації при розробці щорічних програм економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області (акт впровадження від 20 серпня 2009 року № 366-3/645-3).

Прикладне значення розробок підтверджується впровадженням їх у практику діяльності підприємств легкої промисловості Херсонської області у вигляді рекомендацій щодо оптимізації ресурсоспоживання, методичних підходів для прогнозування конкурентоспроможності підприємства, пропозицій щодо створення інформаційної служби на ЗАТ «Красень» (акт впровадження від 22 квітня 2009 року № 02/1-69), застосування рекомендацій стосовно оптимізації використання трудових ресурсів і методичних підходів для прогнозування конкурентоспроможності підприємства в умовах подальшої європейської інтеграції країни та соціальних ініціатив органів виконавчої влади і місцевого самоврядування на Херсонському УВП УТОГ (акт впровадження від 18 травня 2009 року № 01/569-09) та на ТОВ «Шкіряний завод «Платан ЛТД» у вигляді рекомендацій щодо оптимізації ресурсоспоживання, пропозицій щодо створення інформаційної служби (акт впровадження від 20 травня 2009 року № 01-153).

Крім того, результати дисертаційної роботи використовуються у Херсонському національному технічному університеті при підготовці дипломних, бакалаврських і магістерських робіт та при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Економіка праці і соціально-трудова відносин», «Інвестування», «Стратегія підприємства» (акт впровадження від 06 жовтня 2009 року).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаною науковою працею, в якій на основі вивчення, аналізу та узагальнення теоретичного і практичного матеріалу викладено авторський підхід до оптимізації ресурсоспоживання на підприємствах легкої промисловості для підвищення конкурентоспроможності і забезпечення стійких конкурентних переваг на ринках збуту продукції.

З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у роботі використано лише ті положення, які складають індивідуальний внесок автора. Особистий внесок автора в наукових працях, опублікованих у співавторстві, конкретизовано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні та методичні положення, що містяться в дисертаційній роботі, апробовано протягом 2005–2009 рр. на таких науково-практичних конференціях: VIII Міжнародній конференції студентів і молодих учених «Економіка і маркетинг в XXI сторіччі» (м. Донецьк, 18-20 травня 2007 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: теорія і практика» (м. Київ, 13-14 березня 2008 р.); I Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми формування нової економіки XXI століття» (м. Дніпропетровськ, 17-19 грудня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна безпека і проблеми господарсько-політичної трансформації соціально-економічних систем» (м. Полтава, 15-16 травня 2009 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності» (м. Сімферополь, 23-25 жовтня 2009 року).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковано у 11 наукових працях, з них 1 стаття у науковому журналі, 5 статей – у збірниках наукових праць,

5 – у матеріалах і тезах конференцій. Загальний обсяг наукових праць – 3,23 др. арк., з яких автору належить 2,74 др. арк.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи становить 214 сторінок, у тому числі список використаних джерел з 147 найменувань на 15 сторінках, додатки на 25 сторінках. Основна частина дисертації викладена на 189 сторінках і містить 19 таблиць на 27 сторінках, 22 рисунки на 24 сторінках.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення актуального науково-практичного завдання підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості на основі оптимізації споживання ресурсів. Основні висновки й результати, одержані в ході дослідження, зводяться до такого:

1. В дисертації доведено, що в сучасних умовах господарювання вирішення проблеми низької конкурентоспроможності підприємств для України має дуже важливе значення. Необхідною умовою забезпечення економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності є створення нових виробничих потужностей із залученням інноваційних технологій. Для цього потрібне залучення значного обсягу інвестицій, консолідація всіх джерел інвестування, повна мобілізація внутрішніх інвестиційних резервів.

2. Дослідження ринкових перетворень та динаміки розвитку легкої промисловості в Україні та Херсонській області зокрема, проведені здобувачем, дозволяють стверджувати, що внаслідок існуючих в перші роки незалежності України диспропорцій в розвитку сировинних підгалузей, суттєвого зменшення прямої державної підтримки, через низку помилок, допущених у процесі приватизації та реструктуризації державних підприємств, через різко збільшений обсяг імпорту товарів легкої промисловості, які зайняли 70-80% внутрішнього ринку, підприємства легкої промисловості потрапили у складну кризову ситуацію. Дослідження показало, що темпи розвитку галузі останніми роками уповільнилися. Зазначене обумовлено існуванням ряду проблем, а саме: висока частка імпортованих товарів легкої промисловості, що ввозяться за заниженою митною вартістю та контрабандою, створюючи недобросовісну конкуренцію на ринку; недоступність довгострокових кредитів; відсутність виробництва на Україні спеціалізованого обладнання та запасних частин до нього; різке скорочення сировинної бази та майже повна залежність від імпортованої сировини; відсутність привабливих умов щодо залучення інвесторів для динамічного розвитку легкої промисловості; складні митні процедури для роботи підприємств легкої

промисловості як за давальницькою схемою, так і за умови чистого експорту; недостатність бюджетного фінансування науково-дослідних, дослідно-конструкторських робіт, розробки нових технологій.

3. В дисертації автор довів, що впровадження заходів щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємства має здійснюватись у всіх сферах та за всіма аспектами його діяльності. Важливою умовою виживання підприємства у невизначеності ринкового оточення є правильна оцінка всіх умов ринку і можливостей підприємства. Проведення оцінки має на меті визначити положення підприємства на галузевому вітчизняному та закордонному ринках. Досягнення цієї мети можливе лише при наявності оперативної й об'єктивної методики оцінки конкурентоспроможності.

4. Автором встановлено, що при проведенні розрахунку рівня конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості потрібно враховувати фактори, що визначають рівень: надійності інформації про ринки збуту готової продукції та виробничих ресурсів, технологічної та ресурсної озброєності виробничих процесів, а також адаптивності до мінливих зовнішніх умов організаційної системи підприємства. На підставі проведених досліджень автором удосконалено методичний підхід до оцінки і розрахунку індексу конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості, який полягає в об'єднанні у логічне множення цих факторів.

5. В дисертаційній роботі, з метою оптимізації якісного та кількісного використання виробничих ресурсів, визначення подальшої стратегії функціонування, автором удосконалено класифікаційні основи градації конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості.

6. При незмінній господарчій політиці керівників підприємств легкої промисловості в умовах подальшої євроінтеграції країни буде неминуче втрачено конкурентні позиції як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках збуту продукції. В процесі підтримки сталого рівня конкурентоспроможності підприємства потрібно забезпечити оптимізацію використання виробничих ресурсів.

7. Проведене дослідження дозволило розробити методичний підхід до оптимізації схеми забезпечення організації виробництва за критерієм мінімізації собівартості, що дозволяє досягти заданий рівень конкурентоспроможності підприємств в мінливих умовах ринку. Запропонована організаційно-економічна система орієнтована на поступовий перехід від давальницької схеми виробництва продукції до функціонування на основі власних ресурсів.

8. Визначено, що в умовах світової фінансової кризи та посилення впливу азійських підприємств-конкурентів на ринок збуту продукції легкої промисловості керівництву підприємств потрібно забезпечити мінімізацію витрат на оплату праці, що дозволить утримати конкурентні позиції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку збуту продукції. Проведення експертної оцінки та визначення відповідності ефективності роботи, виробничої дисципліни працівників встановленому розміру оплати праці дозволить оптимізувати використання трудових ресурсів та заохотити працівників до подальшого самовдосконалення.

9. Автором розвинуто методичний підхід до визначення доцільності залучення інноваційного спеціалізованого обладнання та необхідних матеріальних ресурсів, який відрізняється урахуванням комплексної системи показників (якість продукції, що виробляється, собівартість реалізованої продукції, попит, розмір чистого прибутку) та використанням ефекту «фінансового важеля».

10. Встановлено, що для максимізації вірогідності залучення внутрішніх та зовнішніх інвестицій необхідно забезпечити рівний прибуток на рівний капітал. Оптимальне використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування є не лише пріоритетом розвитку підприємств легкої промисловості, а й необхідною умовою підвищення їх конкурентоспроможності. Проведені дослідження дозволили удосконалити методичний підхід до оцінки зацікавленості іноземних інвесторів в інвестуванні підприємств легкої промисловості на умовах організації виробничих процесів за давальницькою схемою постачання сировини з використанням виявлених переваг вітчизняних підприємств.

11. Ефективний взаємозв'язок стадій будь-якого керованого процесу залежить головним чином від двох факторів: часу та характеру передачі інформації. Для

ефективної праці інформаційний процес повинен бути інтенсифікованим таким чином, щоб, отримуючи інформацію, працівники мали змогу передбачати напрямок розвитку подій і до моменту надходження наступної частки інформації мати прогноз на наступний відрізок часу. Прогноз буде більш точним, якщо проміжки часу між черговими надходженнями інформації будуть якомога більш короткими, і обсяг інформації більш незначним.

12. Методичний підхід до оптимізації ресурсоспоживання має практичну значущість для підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості. Використання розробленої автором методики оцінки конкурентоспроможності працівників на ЗАТ «Красень» у грудні 2008 р. дозволило розробити систему стимулювання, відновити втрачену пропорцію між кваліфікаційними характеристиками та оплатою праці. Економічний ефект від впровадження авторських розробок склав понад 30 тис. грн. на місяць.

Впровадження отриманих наукових результатів в практику роботи Головного управління економіки Херсонської обласної державної адміністрації сприяло підвищенню результативності та ефективності прогнозування тенденцій розвитку суб'єктів господарювання Херсонської області при формуванні та впровадженні програми економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2009 рік (затверджена рішенням XXXVI сесії п'ятого скликання Херсонської обласної ради від 12 березня 2009 року № 879).

Реалізація сукупності теоретико-методичних положень і практичних рекомендацій побудови та впровадження організаційно-економічної системи оптимізації ресурсоспоживання для підвищення конкурентоспроможності підприємств легкої промисловості сприятиме високоефективному їх функціонуванню та розвитку в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього бізнес-середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азоев Г. Л. Конкурентные преимущества фирмы / Г. Л. Азоев, А. П. Челенков. - М.: ОАО «Типография «НОВОСТИ», 2000. – 256 с.
2. Азоев Г. Л. Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Л. Азоев - М.: Центр экономики и маркетинга, 1996.-208 с.
3. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики: Підручник / З. М. Борисенко - К.: Таксон, 2004. – 704 с.
4. Фатхутдинов Р. А. Стратегический маркетинг: Учебник / Р. А. Фатхутдинов - М.: АО «Бизнес-школа «Интел-Синтез», 2000. – 640 с.
5. Спиридонов И. А. Международная конкуренция и пути повышения конкурентоспособности экономики России: Учебное пособие / И. А. Спиридонов – М.: ИНФРА-М, 1997. – 170 с.
6. Завьялов Ф. Н. Ранговая оценка конкурентоспособности массового потребительского товара (на примере рынка хлебобулочных изделий) / Ф. Н. Завьялов, О. В. Каплина, Д. А. Зайченко // Маркетинг в России и за рубежом. – 2005. - №3 (47). – С. 90-103.
7. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь. – 4-е изд., перераб. и доп. / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева – М.: ИНФРА-М, 2004. – 480с.
8. Иванов Ю. В. Конкуренція як чинник розвитку ринку товарів та послуг / Ю. В. Иванов // Регіональні перспективи. – 2003. – №9. - 10(34-35). – С. 98-99.
9. Ansoff I. H. Implanting Strategies Management / I. H. Ansoff – New York: Prentice Hall International, 1984. – 818 с.
10. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року №2210-III: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
11. Воронов А. Конкуренция в XXI веке / А. Воронов // Маркетинг. – 2001. – № 5(60). – С. 16-24.

12. Павлова В. А. Стратегія забезпечення конкурентоспроможності підприємств-виробників споживчих товарів: дис. ...доктора економічних наук: 08.06.01 / Павлова Валентина Андріївна. – Дніпропетровськ, 2007. – 453 с.
13. Информационное обеспечение управления конкурентоспособностью [Электронный ресурс] / Под ред. проф. С. Г. Светунькова // Энциклопедия маркетинга: - Режим доступа: <http://www.marketing.spb.ru>.
14. Абрамова И. Особенности национальной конкуренции / И. Абрамова // Управление компанией. – 2005. – № 4 (47). – С. 21-24.
15. Нищев С. К. Комплексный анализ конкуренции в отечественных наукоемких отраслях на примере производителей полупроводниковых компонентов / С. К. Нищев // Маркетинг в России и за рубежом. – 2004. – № 2 (40). – С. 119-129.
16. Бурцева Т. А. Управление маркетингом: Учебное пособие. / Т. А. Бурцева, В. С. Сизов, О. А. Цень. – М., 2005 - 271 с.
17. Клименко С. М. Управління конкурентоспроможністю підприємства: Навчальний посібник [Електронний ресурс] / С. М. Клименко, О. С. Дуброва, Д. О. Барабась, Т. В. Омеляненко, А. В. Вакуленко // Построение бизнеса: - Режим доступа: <http://www.proces.biz>.
18. Портер Майкл Э. Конкуренция / Майкл Э. Портер; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2005. – 608 с.
19. Савчук А. В. Системный подход к анализу конкурентоспособности промышленного предприятия / А. В. Савчук // Економіст. – 2001. – № 12. – С. 58-61.
20. Паламарчук О. І. Класифікація загроз економічної безпеки підприємств / О. І. Паламарчук // Зб. наук. праць Одеського держ. екон. ун-ту. Вип.. 3.1. - Одеса, 1999. - С 63-68.
21. Коваленко М. А. Управління економічною безпекою регіону: сутність та механізм реалізації: Монографія / М. А. Коваленко, І. І. Нагорна, Б. В. Сіленков – К.: Олді-плюс, 2006. – 444 с.
22. Буркинський Б. В. Методологічні аспекти розробки і оцінки стратегій розвитку промислового комплексу регіону (методологічні аспекти): Монографія / Буркинський Б. В., Коваленко М. А. – Херсон: Олді-плюс, 2008. – 408 с.

23. Лифиц И. М. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг / И. М. Лифиц. – М.: Юрайт-М, 2001. – 224 с.
24. Шаповал М. І. Менеджмент якості / М. І. Шаповал. – К.: Т-во “Знання”, КОО, 2003. – 475 с.
25. Воронов А. Моделирование конкурентоспособности продукции предприятия / А. Воронов // Маркетинг. – 2003. – №4 (71). – С.86-94.
26. Акулич М. Анализ конкурентоспособности продукции в аспекте взаимоотношений с потребителями / М. Акулич // Маркетинг. – 2003. – № 6 (73). – С. 33-43.
27. Кротков А. М. Развитие концепции управления предприятием / А. М. Кротков, Ю. А. Еленева // Маркетинг в России и за рубежом. – 2001. – № 6 (26). – С. 59-68.
28. Сідун В. А. Економіка підприємства: Навчальний посібник / В.А. Сідун, Ю. В. Пономарьова. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. – 436 с.
29. Меморандум Європейської Бізнес Асоціації щодо переговорів між Європейським Союзом та Україною про утворення зони вільної торгівлі (м. Київ, 26 серпня 2008 р.) [Електронний ресурс] / Європейська Бізнес Асоціація: - Режим доступу: <http://www.eba.com.ua>.
30. Рекомендації I Міжнародного науково-практичного семінару «Проблеми конкурентоспроможності економіки в умовах євроінтеграції: регіональні аспекти» (м. Запоріжжя, 23-24 червня 2008 р.) [Електронний ресурс] // Національний інститут стратегічних досліджень: - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.
31. Закон України «Про Єдиний митний тариф» від 5 лютого 1992 року № 2097-XII: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
32. Міжнародна економічна інтеграція [Електронний ресурс] / Построение бизнеса: - Режим доступу: <http://www.proces.biz>.
33. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою поліпшення стану платіжного балансу України у зв'язку із світовою фінансовою кризою» від 4 лютого 2009 року № 923-VI: за станом на 01 березня 2009 року

[Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

34. Генеральна угода з тарифів і торгівлі 1994 року [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Верховної Ради України: - Режим доступу: <http://rada.gov.ua>

35. Про соціально-економічне становище Херсонської області за січень 2009 року / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2009. – 72 с.

36. Соціально-економічний розвиток регіонів України за січень 2009 року [Електронний ресурс] / Державний комітет статистики України: - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

37. Федоренко В. Інвестиції та економіка України / В. Федоренко // Політико-економічний журнал «Економіка України». - 2007. - № 5 (546). – С. 12-16.

38. Статистичний щорічник Херсонської області за 2007 рік / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2008. – 511 с.

39. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 року № 93/96-ВР: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

40. Хок Мд. Моминул. Использование зарубежного опыта для создания благоприятного инвестиционного климата в Украине / Хок Мд. Моминул // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - № 7-8 (26-27). - 2003. – С. 47-51.

41. Вовканич С. Соціо-гуманістична візія стратегії сталого розвитку: регіональний, національний і глобальний аспекти / С. Вовканич, Х. Копистянська // Регіональна економіка. -2003. - № 2.- С. 7-21

42. Європейський вибір. Концептуальні принципи економічного і соціального розвитку України на 2002-2011 роки. Послання Президента України Верховній Раді України // Економіст. - 2002.- № 5, 6

43. Марцин В. С. Економічне регулювання інноваційної діяльності / В. С. Марцин // Фінанси України.-2005.- № 5.-С. 44-53
44. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ / А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко. - К.: Академія. - 2002.-548 с.
45. Павлов В. І. Формування стратегії реалізації регіональної інноваційної політики / В. І. Павлов, Ю. М. Корецький // Економічний вісник Національного гірничого університету.-2004.- № 1. - С. 6-9
46. Макаренко С. М. Підвищення конкурентоспроможності підприємства шляхом організації перманентних інноваційних процесів / С. М. Макаренко // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2008. - № 19. - С. 292-299.
47. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів за 2007 рік. [Електронний ресурс] / Міністерство економіки України, Департамент регіонального розвитку. – К., 2008. – 254 с.
48. Олійник Н. М. Актуальні проблеми легкої та текстильної промисловості України та шляхи їх вирішення / Н. М. Олійник, С. М. Макаренко // Межвузовский журнал «Проблемы легкой и текстильной промышленности Украины». – 2005. - № 1 (10), С. 11-14
49. Матеріали ІХ Пленуму ЦК профспілки працівників текстильної та легкої промисловості України (м. Київ, 9 квітня 2009 р.) / Профспілка працівників текстильної та легкої промисловості України. – К., 2009. – 42 с.
50. Макаренко С. Н. Проблемы реализации конкурентных преимуществ предприятий легкой промышленности / С. Н. Макаренко Н. Н. Олейник // Экономические инновации. Выпуск 30: Локальные экономические системы в экономическом, социальном и экологическом пространстве. Сборник научных работ. – Одесса: Институт проблем рынка и экономико-экологических исследований НАН Украины, 2007. – С. 215-221.
51. Матеріали ІІІ Пленума ХООП працівників текстильної та легкої промисловості (м. Херсон, 5 березня 2009 р.) / Херсонська обласна організація профспілки працівників текстильної та легкої промисловості. – Херсон, 2009. – 25 с.

52. Статистична інформація про легку промисловість (лист від 02 березня 2009 року № 03-26/67) / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2009. – 4 с.

53. Інноваційна активність промислових підприємств Херсонської області за 2005 рік / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2006. – 28 с.

54. Дзахмишева И. Ш.. Обеспечение конкурентоспособности швейной продукции / И. Ш. Дзахмишева // Журнал «Маркетинг в России и за рубежом». - 2003. - № 4 (36). - С. 69-83.

55. Соціально-економічний розвиток регіонів України за січень-грудень 2008 року [Електронний ресурс]/ Державний комітет статистики України: - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

56. Заробітна плата та стан її виплати у грудні 2008 року: статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2009. – 49 с.

57. Заробітна плата та стан її виплати у грудні 2007 року: статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2008. – 43 с.

58. Заробітна плата та стан її виплати у грудні 2006 року: статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2007. – 48 с.

59. Заробітна плата та стан її виплати у грудні 2005 року: статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2006. – 41 с.

60. Закон України «Про операції з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах» від 15 вересня 1995 року № 327/95-ВР: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

61. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 червня 2007 року № 876 «Про тимчасове вилучення шкіряної сировини з режиму вільної торгівлі з

Республікою Македонія» за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

62. Макаренко С. М. Модель функціонування підприємства на умовах давальницької сировини / С. М. Макаренко, Г. О. Копосов, Н. М. Олійник // Економіка підприємства: теорія та практика: Зб. мат. II Міжнар. наук.-практ. конф. 13-14 березня 2008 р. – К.: КНЕУ, 2008. – 504 с.

63. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 року № 673-р «Про схвалення Концепції Державної програми розвитку легкої промисловості на період до 2011 року»: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

64. Богданов М. Г. Вибір стратегічних альтернатив розвитку підприємств легкої промисловості / М. Г. Богданов // Щоквартальний науково-виробничий журнал «Легка промисловість». - 2001. - № 4 (188). – С. 50-51.

65. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 червня 2007 року № 833 «Про запровадження комплексної оцінки соціально-економічного розвитку Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя»: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

66. Фасхiev X. A. Анализ методов оценки конкурентоспособности автомобилей / X. A. Фасхiev // Машиностроитель. - 2001. - № 5. - С. 17-25

67. Фасхiev X. A. Как измерить конкурентоспособность предприятия / X. A. Фасхiev, E. B. Попова // Журнал «Маркетинг в России и за рубежом». - 2003. - № 4 (36). - С. 53-68

68. Таран В. А. Конкурентоспособность предприятий: проблемы современной политики и стратегия в области качества / В. А. Таран // Машиностроитель. - 1998. - № 2. - С. 6-12.

69. Шальминова А. С. Инновационное бизнес-планирование развития приоритетной отрасли: автореф. дис. ... канд. экон. наук. / Шальминова Анна Сергеевна - Казань, 2000. – 22 с.
70. Воронов А. А. К оценке уровня конкурентоспособности машиностроительных предприятий / А. А. Воронов // Машиностроитель. — 2000. - № 12. - С. 27-29.
71. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление. - М.: ИНФРА-М, 2000. - 312 с.
72. Кутин А. А. Модель взаимосвязи конкурентоспособности станко-строительной продукции и методов управления предприятием / А. А. Кутин, Н. Н. Ползунова // Вестник машиностроения. - 1999. - №2. - С. 41-44.
73. Целикова Л. В. Конкурентоспособность рынка кожаной обуви в республике Беларусь / Л. В. Целикова // Маркетинг. - 2000. - №3. - С. 47-55.
74. Захарченко В. И. Оценка и анализ конкурентоспособности предприятий / В. И. Захарченко // Машиностроитель. — 1999. — №11. - С. 13—17.
75. Доманов В. Н. Повышение конкурентоспособности международных автомобильных перевозчиков на основе сертификации систем качества на соответствие стандартам ISO 9000. / В. Н. Доманов, Б. М. Напольский — М.: АСМАП, 2000. - 48 с.
76. Костин И. М. Измерение конкурентоспособности предприятий / И. М. Костин, Х. А. Фасхиев. Тезисы докладов Международной научно-практической конференции «Менеджмент организации XXI века». — Наб. Челны: КамПИ, 2001. - С. 115-117.
77. Фасхиев Х. А. Оценка экономической эффективности качества и конкурентоспособности изделий / Х. А. Фасхиев // Вестник машиностроения. — 2000. - №10. - С. 59-66.
78. Наказ Головного управління державної служби України від 31 жовтня 2003 року № 122 «Про затвердження Загального порядку проведення щорічної оцінки виконання державними службовцями покладених на них обов'язків і завдань»: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Головне

управління державної служби України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

79. Постанова Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2000 року № 1922 «Про затвердження Положення про проведення атестації державних службовців»: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

80. Постанова Кабінету Міністрів України від 02 серпня 1996 року № 912 «Про затвердження Типового положення про кадрову службу органу виконавчої влади»: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Кабінет Міністрів України // Законодавство України: - Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

81. Боровских Н. Конкурентные стратегии: методология формирования и развития / Н. Боровских // Маркетинг. – 2005. – С. 37-48.

82. Лозинська М. Алгоритм формування конкурентної стратегії підприємства / М. Лозинська // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2002. – Випуск 7/13. – С. 193-196.

83. Зайцев Л. Г. Стратегический менеджмент: Учебник / Л. Г. Зайцев. - М.: Юристъ. 2002. - 416 с.

84. Зуб А. Т. Стратегический менеджмент: Теория и практика / А. Т. Зуб. - М.: Аспект Пресс. 2002. - 415 с.

85. Миронов М. Г. Ваша конкурентоспособность / М. Г. Миронов. - М.: Изд-во «Альфа-Пресс», 2004. - 160 с.

86. Демидов Б. А. Методы военно-научных исследований. Ч. 2. / Б. А. Демидов - Х.:ВИРТА, 1987. - 486 с.

87. Макаренко Т. І. Моделювання та прогнозування у маркетингу: Навч. посібник / Т. І. Макаренко. - К: „Центр навчальної літератури“, 2005. - 160 с.

88. Иванов В. Л. Управление экономичною стійкістю промислових підприємств (на прикладі підприємств машинобудівного комплексу): Монографія / В. Л. Иванов. - Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2005. - 268 с.

89. Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку»: за станом на

01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Міністерство фінансів України // Законодавство України: - Режим доступу: [http:// www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

90. Макаренко С. М. Оптимізація ресурсного забезпечення на підприємстві шляхом постійного моделювання змін в навколишньому середовищі / С. М. Макаренко, Г. О. Копосов, Н. М. Олійник // I Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми формування нової економіки XXI століття»: Збірник наукових праць. – Том 3. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. – 131 с.

91. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: [http:// www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

92. Стичинський Б.С. Науково-практичний коментар до законодавства України про працю / Б.С. Стичинський, І.В. Зуб, В.Г. Ротань. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 1024 с.

93. Мец В. О. Економічний аналіз фінансових результатів та фінансового стану підприємства: Навч. посібник / В. О. Мец. — К.: КНЕУ, 1999. — 132 с.

94. Обсяг реалізованої промислової продукції Херсонської області за 2008 рік: статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Херсонській області. - Херсон, 2009. – 32 с.

95. Підсумки роботи промисловості Херсонської області за 2008 рік: статистичний бюлетень // Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2009. – 35 с.

96. Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» від 05 лютого 1993 року № 2998-ХІІ: за станом на 01 квітня 2009 року [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Законодавство України: - Режим доступу: [http:// www.zakon.rada.gov.ua](http://www.zakon.rada.gov.ua)

97. Рішення XXXVI сесії п'ятого скликання Херсонської обласної ради від 12 березня 2009 року № 879 «Про програму економічного, соціального та культурного розвитку Херсонської області на 2009 рік» [Електронний ресурс] / Херсонська обласна рада: - Режим доступу: // [http:// www.oblrada.ks.ua](http://www.oblrada.ks.ua)

98. Капітальні інвестиції у Херсонській області за 2008 рік // Головне управління статистики у Херсонській області. – Херсон, 2009. – 26 с.
99. Рішення XXXIII сесії п'ятого скликання Херсонської обласної ради від 28 листопада 2008 року № 781 «Про Стратегію економічного та соціального розвитку Херсонської області до 2015 року» [Електронний ресурс] / Херсонська обласна рада: - Режим доступу: // [http:// www.oblrada.ks.ua](http://www.oblrada.ks.ua)
100. Пиндайк Р., Рубинфельд Д. Микроэкономика: Сокр. пер. с англ. / Науч. ред.: В.Т. Борисович, В.М. Полтерович, В.И. Данилов и др. – М.: «Экономика», «Дело», 1992. – 510 с.
101. Олійник О.В. Зовніше оцінювання (підготовка). Основи економіки. Репетитор / О.В. Олійник, І.Є. Тимченко, В.К. Щербина. – Х.: Факт, 2008. – 256 с.
102. Моляка О. І. Економетричні моделі для введення в дію основних фондів / О. І. Моляка // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - 2003. - № 6 (25). – С. 7-9.
103. Подоровська М. М. Зарубіжний досвід та тенденції формування національного ринку товарів легкої промисловості / М. М. Подоровська // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - 2003. - № 6 (25). – С. 53-57
104. Бельтюков Е. А. Выбор стратегии развития предприятия: Учеб. пособие. / Е. А. Бельтюков, Л. А. Некрасова. - Одесса: ОНПУ, 2002. - 280 с.
105. Буркинський Б. В. Інноваційна стратегія у соціально-економічному розвитку регіону / Б. В. Буркинський, С. В. Лазарева. - Одеса: ІПРЕЕД НАН України, 2007. - 140 с.
106. Буркинский Б. В. Конкурентоспособность продукции и предприятия / Б. В. Буркинский, Е. В. Молина. - Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, - 2002. - 132 с.
107. Буркинский Б. В. Научные основы формирования устойчивого развития региона (новые идеи и решения): Препринт. - Одесса: ИПРЭЭИ НАН Украины, 1996. – 42 с.
108. Грузнов И. И. Управление процессами исследования и разработки инноваций / И. И. Грузнов. - Одесса: Полиграф, 2007. - 434 с.

109. Захарченко В. И. Научно-технологическое прогнозирование и развитие региона // В. И. Захарченко, В. А. Вайсман, Е. В. Молина: Одес. нац. политехнич. ун-т; Одес. нац. ун-т им. И.И. Мечникова. - Одеса: Наука и техника, 2004. – 64 с.

110. Лисюк О. М. Моделювання регіонального розвитку економіки перехідного періоду: автореф. дис. ... канд. екон. наук / О. М. Лисюк. - Хмельницьк, 2005. - 20 с.

111. Коваленко М. А. Регіональний менеджмент : Навч. посібник / М. А. Коваленко, Б. В. Сіленков, Л. М. Радванська. - Херсон: Олді-плюс, 2006. – 318 с.

112. Савіна Г. Г. Методологія та практика удосконалення управління соціально-економічним розвитком підприємств легкої промисловості: автореф. дис. ... доктора екон. наук / Г. Г. Савіна: Ін-т ек-ки пром-ті НАН України. - Донецьк, 2005. - 30 с.

113. Бардачов Ю. М. Проблеми і перспективи інноваційного розвитку Херсонської області: точка зору Херсонського національного технічного університету [Електронний ресурс] / Ю. М. Бардачов, О. Б. Наумов, Л. М. Наумова // Матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції «INCON-XII», м. Скадовськ, Херсонська область, 10-15 вересня 2007 року.

114. Макаренко С. М. Забезпечення економічного росту підприємства шляхом стимулювання збутового персоналу / С. М. Макаренко, Г. О. Копосов // Матеріали 8-ої Міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених «Економіка і маркетинг в ХХІ сторіччі». – ч. 2. – Донецьк: ДРУК-ІНФО, 2007. – С. 5-6.

115. Макаренко С.М. Інвестиційно-інноваційні пріоритети створення ресурсної бази розвитку підприємства / С. М. Макаренко // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2009. - № 23/2. - С. 20-25.

116. Бутенко А. І. Вдосконалення системи підготовки кадрів для підприємницької діяльності / Бутенко А. І., Шлафман Н. Л., Сараєва І. М., Стоянова М. М., Барабаш О. О., Лисюк В. М., Ягорлицький В. А. – Одеса: - ІПРЕЕД НАН України – 2001. – 48 с.

117. Мазур А. А. Современные инновационные структуры и коммерциализация науки. / А. А. Мазур, Г. С. Маринский, И. Б. Гагауз. – Харьков. – Институт монокристаллов. - 2000. – 256 с
118. Стовба Т. А. Дослідження впливу легкої промисловості на розвиток регіону / Т. А. Стовба // Таврійський науковий вісник. - Херсон, 2007. - Випуск № 49. – С. 269-279.
119. Шарко М. В. Шляхи підвищення інноваційної активності машинобудування в області / М. В. Шарко // Таврійський науковий вісник. - Херсон, 2007. - Випуск № 49. – С. 279-285.
120. Бланк И. А. Финансовый менеджмент / И. А. Бланк - К.: ИТЕМ ЛТД; Юнайтед Лондон Трейд Лимитед, 1995. – 184 с.
121. Вудкок М. Раскрепощенный менеджер. Для руководителя-практика [Пер. с англ.] / М. Вудкок, М. Френсис. - М., 1991 – 195 с.
122. Герасимчук В. Г. Маркетинг: теорія і практика: Навч. посібник / В. Г. Герасимчук – К.: Вища шк., 1994. – 327 с.
123. Гончаров В. В. В поисках совершенства управления: Руководство для высшего управленческого персонала. Опыт лучших промышленных фирм США, Японии и стран Западной Европы / В. В. Гончаров - М.: Сувенир, 1993 – 215 с.
124. Економіка підприємства: Навч. посіб. / [А. В. Шегда, Т. М. Литвиненко, М. П. Нахаба та ін.]; під ред. А. В. Шегди. – [3-тє вид.], випр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 335 с.
125. Ковалева А. М. Финансы фирмы: Учебник для вузов по специальности и направлению "Менеджмент" / А. М. Ковалева, М. Г. Лапуста, Л. Г. Скамай - М.: ИНФРА - М, 2000. - 412 с
126. Маслова С. О. Фінансовий ринок: Навч. посіб. / С. О. Маслова, О. А. Опалов - К.: Каравела, 2004. - 344 с.
127. Петров А. Н. Методология выработки стратегии развития предприятия / А. Н. Петров - СПб.: Из-во СПбуЗФ, 1992. - 127 с.
128. Стратегическое планирование / Под ред. Э. А. Уткина - М.: ЖМОС, 1998. - 440 с.

129. Стратегия и тактика антикризисного управления фирмой / Под ред А. П. Градова, Б. И. Кузина - СПб: Специальная литература, 1996. -510 с.
130. Теория и практика антикризисного управления: Учебник для вузов / Под ред. С. Г. Беляева, В. И. Кошкина. - М.: ЮНИТИ, 1996 - 468 с.
131. Тренев Н. Н. Стратегическое управление / Н. Н. Тренев - М.: Приор, 2000. - 279 с.
132. Лисюк В. М. Принципи формування ринків та методологія їх дослідження / В. М. Лисюк // Вісник соціально-економічних досліджень. Вип. 20. – Одеса, 2005. – С. 170-175.
133. Финансы предприятий / Под ред. Н. В. Колчиной - М.: ЮНИТИ, 2000. – 413 с.
134. Бутаниць Ф.Ф. Бухгалтерський і управлінський облік / Ф. Ф. Бутаниць, Т. В. Давидюк, Н. М. Малюга, Л. В. Чижевська. Житомир, 2002 - 215 с.
135. Кулаковська Л. П. Основи аудиту: Навч. посіб. / Л. П. Кулаковська, Ю. В. Інча. - К.: Каравела, 2004. - 496 с.
136. Львов Ю. А. Основы экономики и организации бизнеса / Ю. А. Львов - СПб.: ГМП «Формика», 1992 – 215 с.
137. Финансы, денежное обращение и кредит / Под ред. Н. Ф. Самсонова. - М.: ИНФРА - М, 2001. - 447 с.
138. Гринчуцький В. І. Теоретичний аналіз деяких аспектів забезпечення конкурентоспроможності підприємства / В. І. Гринчуцький // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. Збірник наукових праць: економічні науки. – Чернівці, 2008. – Випуск 4 (13). – С. 250-257.
139. Макаренко С. М. Розвиток інформаційної складової підприємств регіону як головний ресурс підвищення їх конкурентоспроможності / С. М. Макаренко // Економічні інновації. Випуск 36. Українське Причорномор'я в контексті економічних альтернатив: сучасні виклики та антикризові стратегії (регіон у системі міжнародних відносин та комунікаційно-інформаційному просторі, розвиток локальних економічних систем). Збірник наукових праць. – Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, 2009. – С. 482-490.

140. Копосов. Г. А. Оптимизация ресурсной базы предприятия как инструмент создания перманентной экономической безопасности. / Г. А. Копосов, С. Н. Макаренко, Е. Н. Радкевич // Международная научно-практическая конференция «Экономическая безопасность и проблемы хозяйственно-политической трансформации социально-экономических систем» 15-16 мая 2009 года. – Полтава: РИО ПУПКУ, 2009. – С. 126-128.

141. Копосов Г. О. Обґрунтування методики визначення рівня економічної безпеки як складової конкурентоспроможності підприємства / Г. О. Копосов, С. М. Макаренко, Н. М. Олійник // III міжнародна науково-практична конференція «Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності» 23-25 жовтня 2009 р. – Сімферополь: ВіТроПринт, 2009. – С. 48-50.

142. Сіленков Б.В. Підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств Херсонської області / Б.В. Сіленков // «Агросвіт». Науково-практичний журнал. № 17. – 2008. – С. 25 – 30.

143. Семенченко Н. Проблема ризику та концепція надійності в сфері збуту продукції / Н. Семенченко // Економіст. – 2004. - № 2 . – С. 68–69.

144. Сіленков Б.В. Розвиток інвестиційної діяльності та фінансово-кредитного забезпечення сільського господарства регіону / Б.В. Сіленков // Таврійський науковий вісник. Вип. № 57. – 2008. – С. 215 – 223.

145. Петюх В.М. Основи ринкової економіки: [навч. посібник: Ч 2] / В.М. Петюх, В.В. Сценко, М.О. Ліфінцев І.В. Впровадження ф'ючерсних контактів та опціонів у практику торгівлі цінними паперами на біржах України // Економіка АПК . – 2003. - № 8 . – С. 74 – 75.

146. Коваленко М.А. Регіональний менеджмент: [навч. посіб.]/ Коваленко М.А., Кругла Н.А., Радванська Л.М., Швороб Г.М. – Херсон : Олді-плюс, 2004. – 304 с.

147. Макаренко С. М. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємств в сучасних умовах господарювання / С. М. Макаренко, Г. О. Копосов, Н. М. Олійник, Т. А. Калинська // Таврійський науковий вісник. Вип. № 68 - Херсон, 2010. - С. 287-291.